VIKIPEEDIA

Prantsuse keel

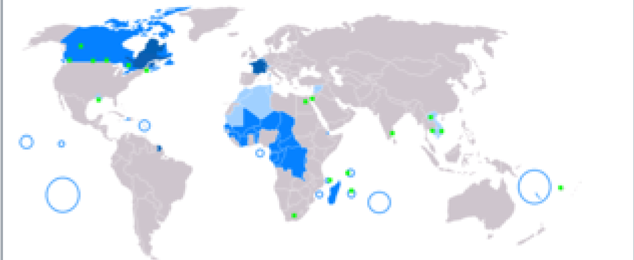
See artikkel ootab keeletoimetamist.
Kui oskad, siis palun aita artiklit keeleliselt parandada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Prantsuse_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

See artikkel vajab toimetamist. *(Juuni 2012)*
Palun aita artiklit toimetada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Prantsuse_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Prantsuse keel kuulub indoeuroopa keelkonna romaani keelte rühma. Seda kasutab igapäevaselt umbes 274 mln inimest. Lisaks Prantsusmaale on see Haiti riigikeel ja üks riigikeeli Belgias, Šveitsis, Luksemburgis, Kanadas ja mitmes Aafrika riigis. Prantsuse keel on ka paljude rahvusvaheliste organisatsioonide (ROK, WTO, FIFA, ÜRO, Aafrika Liit, EBU, ESA, UPU jpt) töökeel.

prantsuse keel (français)	
Hääldus	[frɑ̃.sɛ]
Kõneldakse	Prantsusmaal, Belgias, Šveitsis, Kanadas, Monacos, Luksemburgis, Alžeerias, Marokos, Elevandiluurannikul ja mujal.
Piirkonnad	Endised Prantsusmaa valdused kogu maailmas
Kokku kõnelejaid	Emakeelena: 110 miljonit [1]
Keelesugulus	indoeuroopa keeled itali keeled romaani keeled lääneromaani keeled galloromaani keeled **prantsuse keel**
Ametlik staatus	
Ametlik keel	29 riiki, Euroopa Liit
Keelehoole	Prantsuse Akadeemia
Keelekoodid	
ISO 639-1	fr
ISO 639-2	fra / fre

Sisukord

Ajalugu

Enne seda, kui Caesar 52. aastal eKr Gallia (tänapäeva Prantsusmaa) vallutas, rääkisid Gallia hõimud erinevaid keldi keeli. Roomlastest vallutajad rääkisid aga prestiižset ladina keelt. Vallutusele järgnenud sajandite jooksul levis vallutajate keel üle maa ja vulgaarladina keele (vastandina klassikalisele ladina keelele) kandepind suurenes.

4. sajandi lõpus tungisid Lääne-Euroopasse germaani hõimud. Prantsuse keele arengu seisukohast olid neist kõige olulisemad frangid, kes asusid elama tänapäeva Prantsusmaa põhjaossa. Frankide keelel oli suur mõju selles piirkonnas räägitavale ladina keelele, see muutis nii hääldust, süntaksit kui ka sõnavara. Erinevus ladina keele ja tegelikult kõneldava keele vahel suurenes järjest, kuni arenes välja vanaprantsuse keel.

Kõneldakse emakeelena
Ametlik keel
Teisene keel
Mõnes paigas levinud

Esimest korda mainitakse uue romaani keele olemasolu 813. aasta Toursi nõukogu ajal, kus seda nimetatakse *lingua romana rustica*'ks. Nõukogus võetakse vastu ka otsus, et preestrid peavad teenistusi läbi viima selles samas *lingua rustica*'s. Lihtrahvas lihtsalt ei mõistnud klassikalist ladina keelt. Seega soodustas kirik rahvakeele levikut ja õpetlaste väärtustatud klassikalise ladina keele roll vähenes järjest. Nii võib öelda, et 9. sajandil valitses Prantsusmaal kakskeelsus: ladina keel iseloomustas eliiti, see oli kirjanduse ja asjaajamise keel. Rahvas rääkis nn vulgaarkeeli, milles varsti ka kirjutama hakati.[2] Esimene kirjalik tunnistus vanaprantsuse keelest on 842. aastast pärinev "Strasbourgi vanne" ("Serments de Strasbourg").[3] Esimesed olulised kirjandusteosed olid kangelaslaulud. Neist kuulsaim on umbes 12. sajandil kirjutatud "Rolandi laul".

1204. aastal liideti Prantsuse kuningriigiga Normandia ning sellest ajast on prantsuse keele sõnavarasse jäänud umbes 150 Skandinaavia päritolu sõna, mis on peamiselt seotud merenduse ja põlluharimisega.

1539. aastal kirjutas kuningas François I alla Villers-Cotterêts määrusele. Selle dokumendiga muutub prantsuse keel ametlikuks kohtumõistmise ja asjaajamise keeleks (enne oli see roll ladina keelel).[4] 17. sajandil muutub prantsuse keel teaduse ja hariduse vallas järjest olulisemaks. René Descartesi 1637. aastal avaldatud teos "Le Discours de la méthode" ("Arutlus meetodist") on oluliseks verstapostiks, sest tegu on esimese prantsuskeelse filosoofilise teosega. Varem oli selliseid raamatuid kirjutatud ainult ladina keeles. Tegelikult kirjutas Descartes ka selle teose algselt ladina keeles, kuid tsensuuri tõttu otsustas selle prantsuse keeles ümber kirjutada. Ta teadis, et eliit ei loe "rahvakeeles" kirjutatud raamatut. Samas said Descartesi ideedest huvitatud kirjaoskajad seda lugeda ilma tsensuuri kartmata.

Mõni aasta varem, 1635. aastal, oli kardinal Richelieu asutanud Prantsuse Akadeemia, mille ülesandeks on siiani prantsuse keele reguleerimine.[4] Olgugi et ühtlustatud prantsuse keel oli ametlik riigikeel, näitas 1794. aastal korraldatud küsitlus, et 28 miljonist elanikust rääkis riigikeelt vaid 3 miljonit. Seega olid arvukad dialektid endiselt elujõulised.[5] Tasub mainida, et standardiseeritud prantsuse keel põhines eelkõige Pariisi ümbruses räägitaval keelel. Seega olid dialektid eriti levinud Lõuna-Prantsusmaal.

1789. aasta Prantsuse revolutsiooniga suurenes surve ühtse prantsuse keele kasutamiseks. Ühtses keeles nähti olulist vahendit rahva ühendamiseks. Jakobiinid nimetasid prantsuse keelt "valgustuse universaalseks keeleks" ja seda peeti kõigile kohustuslikuks emakeeleks. Dialektide kasutamine muutus sünonüümseks sotsiaalse tagasiminekuga, sest murdeid seostati vana režiimiga.

Sellal kui prantsuse keelt kõneles kogu tsiviliseeritud Euroopa, leidus Prantsusmaal enesel kõigest kolm miljonit "puhta prantsuse keele" kõnelejat (11% rahvastikust), kellest suur osa ei osanud seda õigesti kirjutada. 1880. aastal kõneles prantsuse keelt vabalt 8 miljonit inimest (20% elanikkonnast)[6].

19. sajandi Euroopas oli prantsuse keelel tähtis positsioon. Tegu oli diplomaatiakeelega, mille õppimist pidas aristokraatia hädavajalikuks. Prantsuse keele kandepind suurenes sel perioodil ka mitmete piirkondade koloniseerimise tõttu.[7] Olukord muutus aga pärast teist maailmasõda. Ühelt poolt oli see tingitud Ida-Euroopa frankofiilse eliidi massilisest tagakiusamisest ja hukkamisest, kuid veel olulisem oli Ameerika Ühendriikide mõjuvõimu kasv ning inglise keele tõus rahvusvaheliseks suhtluskeeleks.

Inglise keele mõju prantsuse keelele on viimastel kümnenditel aktuaalne teema. 1994. aastal võeti Prantsusmaal vastu nn Touboni seadus (tollase kultuuriministri järgi), millel on kolm põhieesmärki: keele rikastamine, prantsuse keele kohustuslik kasutamine kõikides dokumentides ja prantsuse keele riigikeele staatuse kaitsmine. [8]

Vaata ka

- Prantsuskeelsete väljendite loend
- Kanada prantsuse keel
- *Cajun*'i keel

Viited

1. Prantsuse keel (http://www.ethnologue.com/14/show_language.asp?code=FRN). *Ethnologue, 14th Edition*, Kasutatud 24.07.2009 (inglise)
2. Prantsuse keele ajalugu (http://www.latinistes.ch/Textes-etymologie/introduction.htm) prantsuse keeles
3. Académie française (http://www.academie-francaise.fr/langue/index.html)
4. L'histoire du français (http://thaloe.free.fr/francais/historic1.html#5)
5. Henri-Baptiste Grégoire'i küsitlus (http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/francophonie/gregoire-rapport.htm)
6. Graham Robb. Prantsusmaa avastamine. 2010, lk. 70–72.
7. Les élites sacrifient la langue française (http://www.monde-diplomatique.fr/2010/12/PELLET/19950)
8. Touboni seadus (http://www.avenir-langue-francaise.fr/articles.php?lng=fr&pg=9)

Välislingid

- Ingliskeelne õppematerjal algajatele (http://www.101languages.net/french/)
- Prantsuse keele sõnaloend eestikeelses Vikisõnaraamatus
- Prantsuse-eesti sõnastik saidil dicovia.com (http://www.dicovia.com/dico/francais-estonien/lettre-A/0-59)

Prantsuskeelne Vikipeedia

Euroopa Liidu ametlikud keeled

bulgaaria | eesti | hispaania | hollandi | horvaadi | iiri | inglise | itaalia | kreeka | leedu | läti | malta | poola | portugali | prantsuse | rootsi | rumeenia | saksa | slovaki | sloveeni | soome | taani | tšehhi | ungari

Allikas: Euroopa Liidu ametlik võrgukoht (https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_et)